

CÂTEVA REACȚII LA DISPARIȚIA LUI ION C. BRĂȚIANU

Dr. Vasile Novac

Moartea surprinzătoare și prematură a principalului făuritor al României Mari a produs o mare durere în rândul partizanilor politici, a multor cunoștințe și prieteni, din țară și din străinătate. Cei mai mulți și-au exprimat, în prima fază, sentimentele lor către soția sa, Eliza I. Brătianu. Ne vom referi, în cele ce urmează doar la telegramele de compasiune, trimise, în anul 1927, soției sale.

George și Jeane Crețiano, la 24 noiembrie 1927, din Washington, împărtășesc durerea soției și-a țării,, recomandându-i „curaj și resemnare”¹.

La 25 noiembrie Vasile Goldiș, din Arad, deplângea „moartea marelui patriot”². În aceeași zi, Germain Laye era profund afectat de „ireparabila nenorocire”³.

În primele zile și-au exprimat prin telegrame, compasiunea: Bally de Castellane⁴ și Geneviere de Fleurs din Paris⁵ și Suleiman din Istanbul⁶.

În numele liberalilor din județul Ialomița, la 25 noiembrie,, C. Banu declară că Organizația Județeană a P.N.L., „adânc îndurerată de pierderea ilustrului său șef, venită în mod atât de neașteptat, deplânge, alături cu familia și țara întreagă, pe marele cetățean, făuritor al României Mari care, prin faptele sale, rămâne de-a pururi legat de istoria țării și sufletul popului român”⁷.

Din Oradea, episcopul Roman Ciorogariu deplângea pe „marele

patriot dispărut"⁸. Episcopul Clujului, Nicolae Ioan, îl definea ca soț ilustru și „mare fiu al neamului românesc”⁹.

Episcopul Husing Zahrabind, în numele său și al Comunității Armene, exprima condoleanțe „pentru marea pierdere ce o îndurați Dvs. și întreaga țară, prin pierderea celui mai mare bărbat de stat al României...

Rog Cerul să vă acorde consolarea divină, în marea durere ce năvălește pe Dvs. și întreaga României și pe care o împărtășesc, din adâncul inimii, toți cei care simt românește”¹⁰.

Marcuise Durazzo din Roma¹¹, Iancu Râșcanu din Atena¹², Stere și Constantin Crețescu din Viena¹³, ca și Lahhovari, tot din Viena¹⁴ se grăbeau să exprime condoleanțe soției marelui dispărut.

Pompiliu Băbescu, prefectul județului Mehedinți, susținea, cu această ocazie:” Năpraznica veste a aruncat cea mai crudă durere în inimile noastre. Iubitul și marele îndrumător al neamului nostru va rămâne de-a pururi cea mai luminoasă figură din istoria noastră politică, iar munca lui de neobosit slujitor în ogorul public asigură numelui său cea mai mare strălucire și merită glorie.

Județul întreg, în fața mormântului deschis, aduce, prin mine, omagiul său de pioasă și recunoscătoare amintire aceluia ce a fost cea mai gentilă întruchipare a sufletului românesc”¹⁵.

Cristea Stănescu, în numele Organizației județene P.N.L. din Ciuc, îl definește ca cel „mai iubit și stimat bărbat al națiunii noastre”¹⁶, iar Victor Antonescu și T. Racotă, din partea Comitetului Județean al P.N.L. Teleorman, îl definesc drept „făuritorul României Mari și Întregite”¹⁷.

Consiliul Județean Dâmbovița, Lucia L. Bogdan din Piatra, Radu Irimescu din New York, Goicu-președintele Camerei de Comerț și Industrie, Michel Sturdza, Silvia și George Boncescu din Washington, Kaupka – secretarul Legației Cehoslovaciei din Copenhaga, arhitectul Berindei, Opreanu-președintele Camerei de Agricultură, Elena Alistar-vicepreședinta Consiliului Național al Femeilor Române, Caliopi, Septimiu Mureșan și copiii, Ion Mavrocordat din Storojineț, Sorin

Popescu-președintele Consiliului Național al Studenților Creștini din România, Marie Jean Nicolescu Pragescu din Londra, Constantin Dumba, George Bădescu din Zătreni, Grigore Ghica Deleni, Nolly Harden Moravetz din Monte Carlo, Irene Gregoire Vulturesco din Paris, membrii Clubului Sportiv din Soroca, Organizația Liberală din Drânceni, Liseta și Alexandru Iordache Ionescu-proprietari de restaurant, își exprimau durerea pentru moartea „celui mai mare bărbat de stat român”¹⁸.

Din Arad, Micolaca, președintele Organizației Liberale, scria:

„Pe mormântul celui mai mare român, lacrimi depunem, iar în durerea nemărginită, consolare să fie ca sufletul marelui dispărut – făclie eternă – va rămânea neamului românesc”¹⁹.

Au mai trimis condoleanțe: Gogu Bastea, Ion Ion Băjan, Constantin Teodorescu, Iosif Cotârleț, preotul Spiridon Popescu, Ion Busuiocescu, Ion Băjan, preotul Lungianu, preotul Arnăuțescu, Ioan Bârloiu, Gheorghe Crețu Anastase – toți din Rucăr-Muscel; directorul Școlii de Meserii din Pitești, Alexandru Steriadi, președintele Cercului Comercial Industrial din capitala Argeșului și protopopul dr. Ștefan Cioroianu²⁰. Gheorghe I.Gheorghiu susține că „Școala de Meserii din Pitești s-a bucurat întotdeauna de bunăvoința și largul concurs al marelui Om , care a fost Ion I.C.Brătianu”²¹.

Dumitru Anastasiu, din Arad, scrie, între altele: „Surprins în regiunea Torontalului de grozava știre a morții scumpului președinte de onoare și zdrobiți în fața mării lovituri, vin în numele proprietarilor de vii ai Sindicatului Viticol Timiș-Torontal, să depun omagiile noastre de recunoștință aceluia care a înfrățit pe veci podgoriile Banatului, Aradului, Bihorului... Basarabiei cu Drăgășanii și Cotnarii Micii Români”²².

În ordinea păstrării, fixată, probabil de Eliza Brătianu, au mai exprimat condoleanțe: Patriche Râmneanu-președintele Asociației Învățătorilor Bănățeni, Gavril Mihaly-prefectul județului Maramureș, Schtzer Hauptman Totter, Așezământul Cultural „Luca Moise” din Ploiești, Organizația Liberală din Ineu-Arad, membrii Sfatului Neguțătoresc din Corabia-Romanați (prezidați de Constatin Teodorescu), Henry Rita din

Paris, prefectul de Soroca, în numele populației județului; Radu și Marie Brătianu din Timișoara, de Gerlige din Munchen, Marie Lucasiovici din Paris, Organizația Național Liberală din Sasca, Asociația Generală a Corpului Didactic al Școalelor de Meserii-prezidată de către inginer Ion Sterian; Mihai Petrescu-fost judecător din Florica-Ștefănești-Mișcel, Consiliul Comunal al Orașului Soroca, Cooperativa Putneană din Focșani, Maria Baiulescu-președinta Femeilor Române din Brașov, D. Veselovschi, Grigore Cernescu din București, magistrații Tribunalului și Parchetului din Soroca, Nicolae Rădulescu din München, Organizația Coloniei Căprești din județul Soroca, Organizația P.N.L. Scurtești-Buzău, Cancelaria Legației Române din Praga, Melanie Ghica și Charles Aline Greceanu din Râmnicul Sărat, Ion Atanasiu din Dolhasca, Organizația P.N.L. Mureș, Teodor Cerchez, pensionar; fost senator în timpul războiului; I. Cocea - din partea Organizației P.N.L. Satu Mare, Eleña Meisner-din partea Asociației pentru Emanciparea Civilă și Politică a Femeilor Române; Consiliul Județean Covurlui, Pompilian Păltânea din Paris, preotul George Ionescu - președintele obștii „Spiru Haret” din Cenadul Vechi, corpurile didactice secundare din Satu Mare, cetățenii orașului Tg-Neamț, Maria Al.Tătăranu, Societatea „Viitorul” din Buzău, I.G.Marinescu - directorul Școlii Normale „Carol I”, P.Zupu-prefectul județului Fălciu, profesorul Vâlceanu-președintele Asociației Corurilor și Fanfarelor din Banat, dr. Vizanti-prefectul din Botoșani, Gheorghe Ionescu-președintele Camerei Agricole Fălciu, Comitetul Crucii Roșii Caracal, Organizația Liberală din Zonal- Dolj, Consiliul Comunal Botoșani, Comitetul, persoanele și orfanele Școalei de Educatoare „Pia Brătianu”-București; Uniunea Funcționarilor din Comerț, Industrie și Birouri din România-prezidată de C.Eftimescu; Ion Dumitriu-prefectul de Dâmbovița, Valeriu Bulgaru din București, E.G.Burghilea-președintele Ateneului Român din Dorohoi, Consiliul Județean Neamț, Organizația Liberală din Balotești Ilfov, Corporația de Meseriași Iași, Florescu-primarul orașului Dorohoi, Robert Juster din București, Organizația P.N.L. Roman, Elena Mălinescu din București, N.D. Nicolau-

prefectul județului Muscel, Organizația P.N.L. Fălciu, Anie George Diamandi cu copiii și primarul N. Papahagi din Balciu²³.

Ne mulțumim să citim doar câteva extrase din ultimele telegrame amintite: Societatea „Viitorul” din Buzău îl numea „protectorul și ocrotitorul drepturilor noastre civice”²⁴, profesorul Vâlceanu îl considera cel „mai mare bărbat de stat al neamului nostru”; prefectul de Muscel era adânc îndurerat „pentru pierderea scumpului nostru soț și celui mai mare român”, iar primarul Balciului socotea că: „țara pierde pe cel mai mare om al ei făuritorul României Mari. Neamul va fi în veci, recunoscător”²⁷.

După cum se vede Eliza I.I.C. Brătianu a primit numeroase mesaje de compasiune de pe între cuprinsul țării și din toată lumea. Este de mirare că șefii partidelor politice nu l-au iertat nici la moarte. Nu s-au grăbit să-și exprime regretul pentru pierderea suferită de România, nici Iuliu Maniu, nici Nicolae Iorga, nici Alexandru Averescu, nici alți lideri politici.

La moartea lui Take Ionescu, Ion I.C. Brătianu a procedat altfel. A rostit un frumos discurs, la 30 iunie 1922, pe care-l cităm, aproape în întregime:

„Strălucitele facultăți ale lui Take Ionescu nu se puteau stinge fără ca o durere mare să se întindă în tot cuprinsul României.

În numele guvernului, părtași al acestei dureri, aduc omagiul nostru pios memoriei aceluia care, 40 de ani, a participat la viața politică a statului român și care, la realizarea unității naționale, a putut zice „major pars fui”; aceluia care constituie o figură ilustră și reprezentativă din luptele pentru dezvoltarea României moderne și pentru întregirea neamului.

În marile frământări ale lumii, însușirile lui Take Ionescu n-au stat în întuneric și numele lui s-a făcut ilustru și în politica generală a lumii. Concetățenii săi, prietenii și adversarii se simțeau măguliți de acest renume european, precum fuseseră încântați de fenomenul elocinței sale...

Nu-mi revine mie a espune aci rostul concepțiunilor politice ale

omului pe care-l plângem și-l slăvim.

Moartea pune capăt patimilor inerente, luptelor în care se înfruntă și se ciocnesc ideile și principiile contradictorii. Ea nu poate, însă, curma deosebiri de concepții și de metodă din care este constituită însăși viața politică și care, în evoluțiunea lor, străbat generațiile și le supraviețuiesc. Dar respectul acestor deosebiri, fără a pomeni vremuri mai depărtate, a Îngăduit Partidului Național Liberal să colaboreze cu Take Ionescu, în forme deosebite, în timpul Războiului Balcanic și în timpul Războiului Mondial.

Din ambele colaborări, pe lângă admirația datorată însușirilor sale intelectuale, am păstrat amintirea duiosă a relațiilor simpatice, prin care inima lui ușura dificultățile, fără de care nici o colaborare nu se face.

De aceea, la omagiul datorat de guvern, unesc și expresiunea durerii Partidului Național Liberal, pentru colaboratorul marilor zile de nădejde și de jertfă.

Facă cerul ca în simțământul unanim ce înconjoară jalea lor, să afle o alinare scumpa soție și familie”²⁸.

NOTE:

1. Biblioteca Națională. Colecții Speciale, fond Brătiani 385, f.1.
2. *Ibidem*, f. 2.
3. *Ibidem*, f. 4.
4. *Ibidem*, f. 5.
5. *Ibidem*, f. 8.
6. *Ibidem*, f.9.
7. *Ibidem*, f.7.
8. *Ibidem*, f. 10.
9. *Ibidem*, f. 11.
10. *Ibidem*, f. 13.
11. *Ibidem*, f. 12.
12. *Ibidem*, f. 14.
13. *Ibidem*, f. 15.
14. *Ibidem*, f. 16.
15. *Ibidem*, f. 30.
16. *Ibidem*, f.f. 31-32.

17. **Ibidem**, f. 32.
18. **Ibidem**, f.f. 36-72.
19. **Ibidem**, f. 73.
20. **Ibidem**, f.f. 74-78.
21. **Ibidem**, f.76.
22. **Ibidem**, f. 79.
23. **Ibidem**, f.f. 81-145.
24. **Ibidem**, f. 121.
25. **Ibidem**, f. 124.
26. **Ibidem**, f. 142.
27. **Ibidem**, f. 145.
28. **Idem**, fond Arhiva I.I.C.Brătianu, I, mss.2, f.f 1-2.